

ההזדמנות החברתית-כלכלית של ממשלת השינוי

ניתוח הישגי מפלגות השמאל
בהסכמים הקואליציוניים
ויעדי מדיניות להמשך

אביעד הומינר-רוזנבלום, מנהל מדיניות,
קרן ברל כצנלסון

קרן
ברל
כצנלסון
עורך | פעולה | שינוי

כדי שממשלת השינוי תממש את ההבטחה החברתית-כלכלית שבה, תקציב 2021-2022 חייב להיות כזה שמהותו אינה הידוק חגורה וקיצוצים אלא להפך, הרחבת השירותים החברתיים ולקיחת אחריות של המדינה על אזרחיה – כפי שעשו בשנה האחרונה מדינות רבות בעולם, ובראשן ארה"ב בראשות ביידן

הערב תושבע ממשלת השינוי, שקווי היסוד שלה וההסכמים שאפשרו את הקמתה כוללים מספר הישגים חברתיים-כלכליים מרשימים של מפלגות השמאל החברות בקואליציה, העבודה ומרצ. הישגים אלו, אם אכן ייושמו במלואם, יהוו שינוי מגמה משמעותי בדרכה החברתית של מדינת ישראל.

כדי לממש הסכמות אלו, שמיד יפורטו, על תקציב 2021 להיות תקציב שמהותו איננה הידוק חגורה וקיצוצים כמו שרומזים כבר חודשים "בכירים באוצר", אלא להפך, הרחבת השירותים החברתיים ולקיחת אחריות של המדינה על אזרחיה. שינוי כיוון דומה נעשה בשנה האחרונה במדינות רבות בעולם, ובראשן ארה"ב תחת ממשל ביידן, והגיע הזמן שגם אצלנו יסיקו את המסקנות המתבקשות מהמשבר האחרון שעבר על המשק, ומהתפקיד הדרמטי שלקחה בו המדינה.

במובן הזה, החלק החשוב ביותר בהסכמים מופיע כבר בסעיף השני של קווי היסוד של הממשלה: **"הממשלה תפעל לעידוד הצמיחה על בסיס עקרונות של כלכלה הוגנת המנתבת את ההשקעה התקציבית אל מעמד הביניים והשכבות החלשות, תוך צמצום הפערים החברתיים וחיזוק השירותים החברתיים"**. כדי שהמלים היפות והחשובות האלו יהפכו למעשים - תקציב 2022-2021 יהיה חייב לשקף גידול בהוצאה האזרחית בישראל, שמפגרת כזכור ב-12% תוצר מאחורי הממוצע במדינות המפותחות. זו אולי מטרת-העל של השמאל בממשלה בכל הנוגע למדיניות חברתית-כלכלית. ↻

מהפכה בבריאות ובמלחמה באלימות מינית

הקמת מחלקות ייעודיות
במשטרה בפרקליטות
ובבתי המשפט לטיפול
בעבירות מין, ביטול
ההתיישנות עליהן, הוספת
חדרים אקוטיים בבתי
החולים והקמת נציבות
נפגעי עבירה במשרד
המשפטים – כל אלו
מסמנים מהפכה בתחום
המאבק של מדינת ישראל
באלימות מינית

שני הישגים מרכזיים דרמטיים השיגו העבודה ומרצ בקווי היסוד
ובהסכמים - יצירת הסדרים חדשים וכלים מעשיים למאבק באלימות
מינית, וגידול בהוצאה על בריאות.

מפלגת העבודה הגיעה לאחד ההישגים המשמעותיים ביותר בשנים
האחרונות בתחום המאבק באלימות מינית, המהווה לא פחות
ממהפכה בדרך שבה מתייחסת מדינת ישראל לעבירות מין. במסגרת
ההסכמים נקבע שכמעט כל ההמלצות של "ועדת ברלינר", שעסקה
לפני שנתיים בנושא הטיפול בנפגעי/ות עבירות מין בהליך הפלילי,
יושמו. הוועדה המליצה שבשל המאפיינים הייחודיים לעבירות מין,
והקושי שחוות הנפגעות במסגרת ההליך הפלילי, יש לעשות מספר
צעדים דרמטיים שישנו את ההליך וילוו את הנפגע/ת מתחילתו ועד
סופו. אלו כמה מהם:

- ייתווספו חדרים אקוטיים בבתי החולים
- יוקמו מרכזי הגנה ייעודיים למתלוננים בגירים על עבירות מין
- תבוטל ההתיישנות על עבירות מין ועבירות אלימות בקטינים,
ועבירות מין בבגירים
- יוקמו מחלקות ייעודיות לטיפול בעבירות מין במשטרת ישראל,
בפרקליטות המדינה ובבתי המשפט
- תוקם נציבות נפגעי עבירה במשרד המשפטים
- יוקמו מסגרות ייעודיות ומותאמות לשפיטה בעבירות מין, למתן
סיוע משפטי ולשיקום נפגעות עבירות מין

הישג נוסף ומשמעותי, אליו הגיעה מרצ, הוא העלאה קבועה של תקציב משרד הבריאות. תקציב שירותי הבריאות (סל הבריאות) שמספקות קופות החולים למבוטחיהן נקבע על פי שלושה פרמטרים - הגידול הדמוגרפי באוכלוסייה, השינוי בעלויות השירותים (מדד יוקר הבריאות), ותוספת לא קבועה העומדת בשנים האחרונות על כחצי מיליארד ש"ח שמטרתה להוסיף לסל תרופות וטכנולוגיות רפואיות חדשות.

במסגרת ההסכמים הקואליציוניים, הושגה התחייבות לתקן את שלושת המדדים בהתאם לדרישה שעולה כבר שנים ארוכות מצד מומחים ובכירים במשרד הבריאות. ראשית, נקבע כי המקדם הדמוגרפי יעודכן כדי לשקלל את הזדקנות האוכלוסייה (המשמעות היא תוספת של בין 0.3% ל-0.5% למקדם). שנית, הוסכם כי מדד יוקר הבריאות יעודכן כך שיכלול גם את מחיר יום אשפוז. ושלישית, הוסכם כי ייקבע מקדם "טכנולוגי" בגובה 1.65% שמשמעותו תוספת קבועה לסל לצורך הוספת תרופות וטכנולוגיות, בניגוד למצב הקיים שבו התוספת נתונה למשא ומתן מדי שנה. אם אכן ייושמו כל צעדי המדיניות הללו, המשמעות היא תוספת מיידית של כ-1-0.5 מיליארד ש"ח שתיכנס לבסיס התקציב.

עוד הישגים בתחום הבריאות הם קיבוע של מאות התקנים החדשים של צוותים רפואיים שניתנו בתקופת הקורונה ושהקלו מעט על העומס הרב שהיה על בתי החולים, שהוא מהגבוהים ב-OECD; הקמת שני בתי חולים בנגב ובגליל; וגם הסכמה, חשובה מאין כמוה, שיש לחזק את המערך המוזנח של בריאות הנפש. בהסכם בין מפלגת העבודה ליש עתיד אף סוכם על הכנה

ויישום של תכנית לאומית לפסיכולוגיה הציבורית, מהלך שזכה לתשבחות מפורום הארגונים למען פסיכולוגיה ציבורית שכבר מספר שנים מתריע על המשבר העמוק בתחום ועל הצורך בשיפור המעמד, התקנים והשכר במערך בריאות הנפש.

בניגוד לעבר, היום מבינים את חשיבותה של בריאות הנפש, ואת הצורך להשקיע בה לא פחות משמשקיעים בבריאות הגוף. ביום שאחרי הקורונה, ברור שהצורך הזה רק התעצם. למרות זאת, כפי שטענו רבים בזמן אמת, תוצאות הרפורמה בשירותי בריאות הנפש, שהעבירה את האחריות על התחום לקופות החולים, בעייתיות מאוד. התורים התארכו, הביורוקרטיה גדלה, המחלקות הייעודיות מלאות ביותר מ-100%, וישראלים רבים שנזקקים לטיפול נפשי לא מקבלים אותו בשל מחירו היקר בשוק הפרטי.

בהמשך להסכמה העקרונית אליה הגיעו בהסכמים הקואליציוניים, הגיע הזמן לתיקון היסטורי בתחום. להשקעה ממשלתית מסיבית של מיליארדי שקלים, שתשנה את הסטנדרט בשירותי בריאות הנפש, תגדיל את מספר התקנים, תשפר את השכר, ותהפוך את השירות הנחוץ כל כך לנגיש לכל הישראלים. <

איזון בית-משפחה ועובדות "הצווארון הוורוד"

לראשונה מופיעה
בהסכמים הצהרה על
הצורך בשיפור בשכר
ותנאי עובדות ועובדי
מקצועות החזית החברתית
וחיזוק עובדות "הצווארון
הוורוד". התמקדות בכך
יכולה להיות תחילתו של
שינוי מרחיק לכת, שבסופו
שדרוג משמעותי של כלל
השירותים החברתיים
שמעניקה מדינת ישראל
לאזרחיה

עוד הישגים חברתיים-כלכליים משמעותיים של מפלגות השמאל נוגעים לתחום איזון בית-משפחה, ולנושא השוויון המגדרי. אחד מהם הוא הקמת ועדה מיוחדת שתמליץ לממשלה על מתווה ולוח זמנים ליישום הארכת תקופת הלידה וההורות (חופשת הלידה), כולל הוספת תקופה שתיועד לאב בלבד (או לבן/ת הזוג השני/ה). חופשת הלידה בתשלום בישראל קצרה במיוחד: היא ממוקמת בשליש התחתון של מדינות ה-OECD במדד זה. חופשת לידה ארוכה מאפשרת החלמה מלאה של היולדת, והיקשרות טובה יותר עם הילוד. בנוסף, אין בישראל חופשת לידה מנדטורית לאבות (או בנות זוג של היולדות) כלל, אלא רק אפשרות שהאב ייקח חופשת לידה על חשבון היולדת. הניסיון בעולם ובישראל מוכיח כי במצב כזה, כמעט אין גברים שלוקחים חופשת לידה. מעבר למובן מאליו, של הרצון לתמוך ביולדת ולהתקשר לילוד, לחופשת לידה לאבות ישנם יתרונות רבים ומשמעותיים, ובהם הגברת השוויון בשוק העבודה וחלוקת תפקידים מגדרית שוויונית יותר בבית לאורך כל שנות החיים. התכנית היא להקים במהירות ועדה ולהגיש חוק בנושא בתוך מספר חודשים בודדים.

זוהי גם הפעם הראשונה שבה נכללת בהסכמים קואליציוניים בצורתה הנוכחית הצהרה משותפת בדבר הצורך בשיפור בשכר ותנאי עובדות ועובדי מקצועות החזית החברתית וחיזוק עובדות "הצווארון הוורוד". הרופאות, המורים, העובדים הסוציאליים, האחים ועוד עובדות

ועובדים שנותנים שירותים חברתיים לאזרחי ישראל, לא זוכים ליחס ראוי, עובדים בתנאים קשים מדי ובמשכורות שהן לעיתים מבזות, ולפיכך גם לא מצליחים לתת לאזרחי ישראל את השירות הראוי להם. משבר הקורונה הבהיר עד כמה חשובה עבודתם של עובדים אלה מצד אחד, ועד כמה קשים ומסוכנים התנאים בהם הם עובדים מהצד השני. התמקדות באותם עובדים (שרובם למעשה עובדות, ומכאן הכינוי "הצווארון הוורוד"), יכולה להיות תחילה של מהפכה, שבסופה שדרוג משמעותי של כלל השירותים החברתיים שמעניקה מדינת ישראל לאזרחיה. ◀

הישגים משמעותיים נוספים

מפלגות המחנה לא
התעלמו מהמשבר החריף
שפוקד את החברה
הערבית, הסובלת מפשיעה
גואה ותפוצת נשק נרחבת.
הן הגיעו להסכמה על
הפעלת תכנית ענק למיגור
הפשיעה במגזר הערבי,
בהיקף של לפחות 1.5
מיליארד ש"ח, שתכלול
הוספת תקני שוטרים עבור
המשימה

גם תחום האקלים זוכה להתייחסות רצינית ממפלגות השמאל, שרוצות להתגייס למאבק העולמי בנושא. ההסכמים כוללים חקיקת חוק אקלים שיציב יעדי פליטת פחמן שאפתניים, בניגוד ליעדים הנוכחיים, הנמוכים מאוד. בנוסף, הוסכם על שדרוג מערך התחבורה הציבורית כולו, בדגש על מערך הרכבות. בעשור האחרון 'נפל האסימון' גם לאחרוני הספקנים, המבינים כעת שללא השקעה דרמטית בתחבורה ציבורית להסעת המונים, מרכזי הערים שלנו יהפכו ליעד שבלתי אפשרי להגיע אליו, וכדור הארץ יוסיף להזדהם. רוח חדשה במשרד התחבורה, הדומה לזו שנושבת היום ברוב מדינות המערב, ושתשים דגש על תחבורה ציבורית ודרכי תנועה ירוקות, כמו נסיעה באופניים, יכולה לשפר בצורה דרמטית את חייהם של אזרחי ישראל.

נדרשת תכנית גדולה שתתקן את העיוות הנוכחי על ידי השקעת ענק מיידית בתשתיות התחבורה הציבורית בישראל, כולל הסטת כספים שיועדו לסלילת כבישים חדשים. בנוסף, נחוצים המשך חשמול מערך התחבורה הציבורית, הטמעה משמעותית יותר של תכנון מוטה תחבורה ציבורית בתכנון העירוני בישראל, וביזור סמכויות למטרופולינים הגדולים, שיאפשר להם לתכנן את הקווים שעוברים בשטחם.

חשוב לציין שכל הוצאה ציבורית בתחום היא בגדר השקעה כדאית, שתחזיר את עצמה בעתיד הנראה לעין - ביצירת מקומות עבודה ובשיפור הפריון.

מפלגות המחנה לא התעלמו גם מהמשבר החריף שפוקד את החברה הערבית, בין היתר עקב הפשיעה הגואה ותפוצת הנשק הגבוהה בה. הן הגיעו להסכמה על הפעלת תכנית ענק למיגור הפשיעה במגזר הערבי, בהיקף של לפחות 1.5 מיליארד ש"ח, שתכלול הוספת תקני שוטרים עבור המשימה. אלו מספר הישגים חברתיים וכלכליים נוספים הראויים לציון בכלל ההסכמים הקואליציוניים:

- ◀ הגדלת קצבת הבטחת הכנסה לקשיש כך שתגיע ל-70% משכר המינימום
- ◀ השקעת עשרות מיליארדים בצמצום פערים בחברה הערבית
- ◀ עיגון זכויות אנשים עם מוגבלויות בחוק על ידי חקיקת חוק שירותי רווחה לאנשים עם מוגבלויות
- ◀ עידוד לימודי ליבה בחברה החרדית
- ◀ קידום דמי אבטלה לעצמאים
- ◀ העברת האחריות על תחום הגיל הרך למשרד החינוך, כולל הגדלת תקציבו, שיפור התקינה שלו והוספת פיקוח

עוד בתחום החינוך, הגיעה הקואליציה להסכמה בנוגע להגברת העצמאות של המורים והמנהלים במערכת. מערכת החינוך כיום היא ריכוזית מדי, ולא מעניקה לצוותי ההוראה את החופש הדרוש להם על מנת לחנך וללמד בצורה טובה ומותאמת לצרכי התלמידים. כדי שהרפורמה הדרושה אכן תהיה מועילה, ולא תרחיב את הפערים הגבוהים שמאפיינים את מערכת החינוך בישראל, יהיה צורך לשים לב לאותיות הקטנות שלה, ולראות האם היא מגבירה את החופש הפדגוגי של מורות ומנהלות, המהווה צורך חיוני כפי שהוכח היטב בתקופת הקורונה, או שמא היא מקדמת הפרטה בפועל של המערכת דרך הסרת חסמים על גביית תשלומי הורים וגיוס כספים ממקורות חיצוניים, מהלכים שירחיבו את אי-השוויון ושיש להיאבק בהם. 🟡

סיכום

ההסכמים הקואליציוניים וקווי היסוד מהווים את חזונה של הממשלה החדשה באשר לדמותה החברתית-כלכלית ובמובנים רבים גם המוסרית של מדינת ישראל. למרות חוסר ההסכמה בנושאי ליבה בין מפלגות שונות בקואליציה, ריבוי ההסכמות והרפורמות המשמעותיות עליהן הוסכם בתחום החברתי-כלכלי מבשר טובות. המפלגות שהגיעו להסכמים וארגוני החברה האזרחית המקדמים שוויון וצדק חברתי יצטרכו להיות עם היד על הדופק לאורך שנות כהונתה של ממשלת ישראל ה-36, ולראות שהמילים היפות וההסכמות המבטיחות אכן ימומשו, לטובתם של כלל אזרחי ישראל.